

ALBERT CAMUS'NÜN VEBA ADLI ROMANINDA İŞLENEN ESARET DUYGUSUNUN ALGISAL AÇIDAN ANALİZİ

Muzaffer KAYA, (muzafferkaya@hotmail.com)
Serkan DEMİRAL, (demiralsirkan@hotmail.com)

Özet

Camus'nün Veba adlı romanında, esir olma hali ve duygusu farklı açılardan yansıtılmıştır. Eserde, esaret duygusu ve hali çok farklı şekillerde karşımıza çıkmakla birlikte burada aslında görünen ve görünmeyen esaret şekilleri vardır. İlk olarak bedensel ve fizyolojik esaretten, daha sonra psikik ve manevi esaretten ve son olarak da kahramanların rutinleşen bir zaman döngüsüne esir olma durumları karşımıza çıkmaktadır. Genel olarak eserin bütünü incelendiğinde Camus'nün, insanların veba salgınından önce de bir nevi esaret altında olduklarını; bağımlı bir yaşam sürdüklerini ileri sürdüğü atıflarına rastlamaktayız. Bu durumdan hareketle şunu açıkça söyleyebiliriz: Bugünün insanları da sanıldığı kadar özgür olmadığı gibi bilinen veya bilinmeyen koşullardan dolayı bir esaret içindedirler. Camus'nün 20. yüzyılın ilk yarısının sosyo-politik gerçeklerini yansıttığı Veba'da işlediği esaret duygusunun günümüz sosyo-politik yaşam biçimlerinde de var olduğunu görebiliyoruz.

Anahtar Sözcükler: esaret, bağımlılık, suçluluk, ötekileştirme, çaresizlik

Abstract

"The Plague", a novel by Albert Camus. A sense of the state of being captured, are reflected from different angles. In the opus, very different ways appear in a state of bondage, and with a sense of where you are, there are visible and invisible forms of bondage. First, the physical and physiological slavery, and then the psychic and spiritual slavery. Finally a time of heroes becomes routine status. Even that cycle appears to be in danger of being a prisoner. In general, examining the whole of Camus' works', some people before the plague, were in captivity; dependent on encounters of some kind. This

situation put forward a motion to see life, as it was and that they must continue. Clearly saying: not as free as today's peoples, thoughts, because of conditions such as a known or unknown, one is still in bondage.

The first half of the 20th. century, socio-political realities of Camus' works reflect the Veba Era or Plague Era, in the sense, that there are forms of "captivity", that we can see in today's socio-political life styles.

Key words: slavery, dependence, culpability, alienation, desperateness

GİRİŞ

İlk olarak 1947'de yayımlanan Veba adlı roman, Cezayir'deki Oran şehrinde yaşanan veba olayını konu almıştır. Eserde anlatıcının kimliği bilinmemekle beraber hikâye okuyucuya oldukça başarılı bir ateizm propagandasıyla yansıtılmıştır. Oran'da başlayan veba salgınına karşı insanların mücadelesinin hayat ve ölüm arasında kaldığı ince çizgiye veba adını vererek tasvir eden Camus, eserde her ne kadar bazı karakterler- bir gazeteci, bir doktor ve bir rahip- kullanmış olsa da bu karakterlerin hiçbiri romanın kahramanı değildir. Doğal olarak romanda bir kahraman da bulunmaz. Vebanın ortaya çıkışı sırasında insanların değişik şekillerde gerçeklerle yüzleşmeye başlamaları da romanın algısal olarak vermek istediği iletilerden sadece biridir. Öte yandan Veba'da işlenen esaret duygusu ve bu duygudan kaynaklanan bağımlılık dünya çapında hem geçmişteki hem de gelecekte olabilecek yıkımları temsil etmekte ve bunun sonucunda da tüm bu olanlar karşısında insanların hayatta kalmak için zor seçimler yapması gerektiği anlatılmaktadır.

Veba'da farelerin yavaş yavaş lağımlardan sokaklara taşınıp burada ölmeye başlamasından sonra yayılan hastalık yüzünden Oran şehrindeki insanlar büyük acılarla ölmeye başlar. Veba hastalığı insanın acısını, yalnızlığını, zavallılığını ve yazgısı içindeki durumunu ortaya koyan bir felakettir. Bu bağlamda veba ile Camus'nün betimlediği saçmadır denilebilir fakat vebanın kendisi doğrudan doğruya saçmayı temsil etmez. Yalnızca oran halkının yaşadıkları saçma duygusunun durumunu yansıtmaktadır çünkü veba, yaşam karşısında insanı geriletmekte ve yaşamla bağlılığını kırmaktadır.

Ölümün bir yüzü olarak insanın mutluluğunu tehdit eder ve insan-dünya ilişkisinin yabancılaşmasının nedeni olarak belirir.

Romanın karakterlerinden Rahip Paneloux vebayı insanların işledikleri günahların bedeli olarak görür ve hak edilen bir ceza olarak yorumlar. Buna karşın tanrı inancı olmayan Dr. Rieux ise, bir kötülük olarak kabul ettiği vebayla savaşılmaması gerektiğini düşünür ve bir hümanist ve ahlakçı olarak karşımıza çıkar. O ve arkadaşları dayanışma içinde vebayla savaşıyor ve başarılı olurlar. Ancak Dr. Rieux, bu başarının geçici olduğunu, vebanın bir gün tekrar ortaya çıkacağını bilir.

Kurgusal bir anlatı olmasının ötesinde Albert Camus'un bu eseri sembolik anlamda önemli bir olayı ifade eder. Bu eserin bize sunduğu hikâyeye çatışma dolu uzun savaş yılları arasında çok büyük benzerlikler vardır. Tabii burada dile getirilen savaş yılları İkinci Dünya savaşıdır. Bütüncül ve gelişigüzel görünümüyle bu roman aslında bütün şekilleriyle esaret kavramını keşfeden ve ortaya koyan bir eserdir. Zaten Camus de bu eserin ismini “ esirler“ yani “ Les Prisonniers“ diye adlandırmayı düşünürken son kararı “La Peste” şeklinde olmuştur.

1. Fiziksel açıdan esaret

Oran'da veba salgını olduğu kesin olarak anlaşıldığında şehrin valisi, resmi ve kısa bir duyuru ile vebayı ilan eder ve şehrin kapılarının kapanması konusunda emir verir. Böylece şehir tam anlamıyla bir cezaevine dönüşür.

“Veba salgını ilan edin ve kenti karantinaya alın ”

Kapıları nöbetçiler tarafından tutulan şehirde yaşayan insanlar mahkûm durumuna düşerler. Adeta Oran şehri, duvarlarının arasında yaşayan ve dış dünyayla irtibatı kesilmiş binlerce tutsak barındırır hale gelir. Aslında, veba salgınının sebep olduğu fiziki esaret, daha çok bir savaş durumunu andırır. Silahlı, küçük grupların saldırıları neticesinde şehir halkının zarar görmemesi için yetkililer tarafından sokağa çıkma yasağı kararı alınır. Bu durum şehrin daha da yaşanmaz hale gelmesine sebep olur.

“Seli andıran kısa yağmurlar kentin üzerine indi; bu beklenmedik su baskınlarını fırtınalı bir sıcak izliyordu. Deniz bile derin mavi rengini yitirmiş, puslu göğün altında, gözü acıtan gümüş ya da demir rengi parıltılara bürünüyordu. Bu ilkbaharın rutubetli sıcağı yaz mevsiminin bunaltıcı sıcağını özletiyordu. Bir düzlük üzerinde salyangoz biçiminde kurulmuş, çok az bölümü denize açılan kentte iç karartıcı Veba bir uyusukluk egemendi. Kentin sıvalı, uzun duvarları boyunca, tozlu vitrinli sokaklar arasında, kirli sarı renkteki tramvaylarda insan kendini biraz göğün kölesi gibi hissediyordu.” (S.42)

Şehrin merkezinde bulunan ve veba salgınından daha fazla etkilenmiş mahalleler ayrıca karantinaya alınır, bu durum fiziki esaretin başka bir boyutu olarak görülür. Ayrıca kenar mahallelerde esir durumunda kalan insanlar, salgının yayılmasını hızlandır kaygısıyla mahallenin dışına çıkma yasağıyla karşı karşıya bırakılırlar. Aynı şekilde karantinaya alınmış hastalardan dolayı yönetim önlem olarak tecrit kampları oluşturmaya karar verir. Bu durum bize İkinci Dünya savaşındaki toplama kamplarını hatırlatır. Burada da esaretin başka bir boyutu ortaya çıkar.

Veba felaketi Oran şehri sakinlerini ve bu şehirde tesadüfen bulunanları adeta birer mahkûm durumuna düşürür. Sözü ettiğimiz bu esaret durumu fiziki bir esarettir. Diğer bir esaret hali ise vebaya yakalanan kişilerin bedenlerinin aldığı, görüntüsü hoş olmayan şekillerdir. Bu durum, veba kurbanlarına dayanılmaz acılar verir. Onlar, kusurlu bir beden, insan olarak küçülmeye, acı çekmeye ve yok olmaya boyun eğmiş bir beden, dayanılmaz acılarını yaşar hale gelirler ve kendi bedenlerinin esiri olurlar.

“Akşam gazetesi satan sokak satıcıları fare istilasının durduğunu bildiriyorlardı. Ancak Rieux, hastasını, beline kadar yatağından sarkmış, bir eh karnında, öteki eli boynunun çevresinde, bir çöp kovasına öğüre öğüre pembemsi bir safra kusarken buldu. Kapıcı uzun çabalardan sonra soluğu kesilmiş bir durumda yeniden yattı. Ateşi otuz dokuzdu; boyundaki yumrular ve elleriyle ayakları şişmişti, böğründe iki büyük siyah leke genişliyordu. Şimdi içindeki bir acıdan söz ediyordu.” (S. 26)

Vebalı kişi, öncelikle acılarının esiridir, bu esaret durumu ve özgürlüğünü isteyememe hali onu çıldırma noktasına kadar götürür. Romandaki karakterlerden biri olan Cotard, vebanın izlerini taşıyan birinin hastalığını yeni öğrenenliğinde taşkınlığından söz ederken, bu kişinin kendini sokağa atarak rastladığı ilk kadına sıkıca sarıldığını ve onun da vebaya yakalanmasına sebep olduğunu, ve bu taşkınlık halinin hastada haykırma şeklinde ortaya çıktığını bir gözlem olarak ifade eder. Aslında bu

sarıma, esaretten kaçmaya çalışan kişinin özgürlüğünü garantiye almak için yanına rehine olarak birisini almasını sembolize eder.

2. Psişik açıdan esaret

Oran şehri sakinleri ve orada bulunanlar sadece fiziki bir esaret içinde değildirler. Onlar için aynı zamanda manevi bir esaretten de söz etmek mümkündür. Gerçekten de bu romanda bize sunulan kişilerin aynı zamanda manevi bir esaretin içinde olduklarını görmek mümkündür. O halde diyebiliriz ki bu eser, bize yalnızlıklarına hapsolmuş insanları teşhir ediyor. Adeta burada tecrit durumunda olan ve yalnızlık içinde yaşayan insanlardan söz edilmektedir.

“Kentliler bu birdenbire gelen sürgünle baş etmeye uğraşırken veba kapılara nöbetçiler dikeyor, Oran’a doğru yol almakta olan gemileri geri döndürüyordu. Kentin kapatılmasından bu yana tek bir araç girmemişti. O günden başlayarak arabaların amaçsızca dönüp durmaya başladıkları izlenimi uyandı. Bulvarların yukarisından bakanlar için liman da özel bir görünüm sunuyordu. Burayı kıyının en önemli limanlarından biri yapan alışılmış canlılığı ansızın sönuvermişti. Karantinaya alınmış birkaç gemi hâlâ orada göze çarpıyordu. Ancak, rıhtımlar üzerinde, boş duran vinçler, yan devrilmiş küçük vagonlar, tek başlarına duran fiçı ya da çuval yığınları veba yüzünden ticaretin de ölmüş olduğunu gösteriyordu.” (S.42)

Oran şehrinin sakinleri hapsoldükleri bu yalnızlık duygusu içerisinde ve dış dünyanın acılarına çare olamaması karşısında, kendi acılarını sadece kendileri yaşamak zorunda kalmışlardır.

Dış dünyanın kendilerine yardımcı olamaması hali, hapsoldükleri bu yalnızlık durumunun başka bir göstergesidir. Zaten vebayı kendi yaşamamış birinin o insanın acısını anlamasına imkânı yoktur. Romandaki kişiler yalnızdırlar ve acılarının yükünü kendilerinden başkası çekemez. Böylece onlar yalnızlık ve acı duygusunu en derin şekilde yaşarlar. Bu durum onlar için hayatı tamamen çekilmez hale getirir.

“Kentin her köşesinde güneş yurttaşların yakasına yapışıyordu ve durdukları zaman da onları çarpıyordu. Haftada yaklaşık yedi yüze ulaşmış, ok gibi fırlayan kurban sayısı bu ilk sıcaklarla çakışınca, kente bir tür yıkım havası egemen oldu. Kenar mahallelerde, düzayak sokaklarda ve teraslı evlerde canlılık azaldı ve insanların hep kapı eşiğinde yaşadığı şu mahallede tüm kapılar kapanmış, tüm kepenkler örtülmüştü; vebadan mı, yoksa güneşten mi korunmak istediklerini kendileri de bilemiyordu. Bununla birlikte, bazı evlerden inlemeler yükseliyordu. Önceleri böyle bir şey olduğunda, sokakta durup

kulak kabartan meraklılara rastlanırdı sıklıkla. Ancak, bu uzun uyarı işaretlerinden sonra, herkesin yüreği sanki sertleşmiş gibiydi ve sanki bu ilenmeler insanların doğal diliymiş gibi, herkes bunları duya duya yürüyor ya da yaşayıp gidiyordu.” (S.105)

3. Vebalı kişilerin, rutinleşen bir zaman döngüsüne esareti

Oran şehri sakinlerinin esareti, onların zamanla olan ilişkileriyle belirgin bir hal almaktadır. Bu romandaki zamansal işleyiş döngüseldir (un temps cyclique). Gelecek denen şeyin var olmadığı bu hayatta, sonsuz bir yeniden başlama hali söz konusudur. Rambert ve Rieux arasındaki bu konuşma bunun bir örneğidir:

- “— *Tabii ki gelmeyecekler.*
— *Bunu bir ilke haline getirmemek gerek, dedi Tarrou.*
— *Henüz anlamadınız, diye yanıtladı Rambert omuz silkerek.*
— *Neymiş o?*
— *Veba.*
— *Ah! dedi Rieux.*
— *Hayır, bunun yeni baştan başlamak demek olduğunu anlamadınız.” (S. 87)*

Bu romanda zaman kavramı sürekli tekrar edilen bir olgudur. Oran şehri sakinleri, sinemaya gidip tekrar tekrar aynı filmleri izlemektedirler. Çünkü dış dünyayla bağlantıları olmadığından yeni filmlerin de gelme olanağı yoktur. Tesadüfen o şehirde bulunan bir tiyatro grubunu defalarca seyretmeye gidiyorlardı. Bu durum Doktor Rieux için de geçerliydi. Her gün çare olamayacağını bile bile hastalara aynı teşhisi koyma ve onlara uyguladığı tedavilerin aynı oluşu mecburiyeti tekrar edilen bir başka olgu olarak görülmektedir.

Vebanın getirdiği acıların dışında tecrit ve yeni alışkanlıkların getirdiği başka tehlikeler de vardır. Hastaların karantinaya alınma mecburiyeti, hastaları sevdiklerinden ayrılma ve onları hatırlayamama sonucunu da beraberinde getirir. Bu durum bu şehir insanları için farklı bir tehlike oluşturur.

İnsanlar adeta sevdiklerinin yüzlerini tanıyamaz hale gelirler. Burada Doktor Rieux'nun eşinin simasını hatırlayamadığını görüyoruz. Aynı şey gazeteci Rambert için de geçerlidir.

“Rambert’in Doktor Rieux’ye önerdiği sınıflandırmada bu tür mantık yürütenler biçimciler sınıfını oluşturuyordu. Onların yanında, güzel konuşanlar bulunuyordu; istek sahibini bunların hiçbirinin kalıcı olamayacağına inandırıyorlar ve kendilerinden bir karar vermeleri istendiğinde bol miktarda iyi öğüt verip, yalnızca anlık bir sıkıntının söz konusu olduğuna karar vererek Rambert’i avutuyorlardı. Bir de önemliler vardı, ziyaret sahibinden durumunu özetleyen bir not yazıp bırakmasını rica ediyorlar ve bu duruma ilgili bir karara varacaklarını bildiriyorlardı; gereksizler, ona kalacak yer belgesi ya da ucuz pansiyon adresleri öneriyorlardı; yöntemliler, fiş doldurtuyor ve ardından sınıflandırıyor; bıkkınlar, kollarım havaya kaldırıyor; tedirginler, gözlerini çeviriyorlardı; son olarak da gelenekçiler vardı; onlar en çok sayıdaydılar, Rambert’e başka bir büroyu ya da yapılacak yeni bir girişimi gösteriyorlardı.”(S. 157)

Aslında Camus, bu şehri tasvir ederken, bir bakıma bu şehirde aşk denen şeyin olmadığını fark etmemizi sağlar. Neredeyse bu romanda kadın yoktur. Adeta bu şehirde hastalara vakit ayıracak kadar zaman bile bulunmaz. Şehir sanki insanlıktan uzaklaşmış ve hayata sadece ticaret hükmediyor. Tabiat, mimari ve yaşam biçimi çok çirkinmiş gibi aktarılıyor. Hava çok sıcaktır. Okurun edindiği intiba bu şehrin sıradan ve sıkıcı bir şehir olduğudur. Aslında veba, var olan bu esaretin ortaya çıkmasını ve onun görülmesini tetikleyen bir unsurmuş gibi görülebilir. Alışkanlıklarıyla varlıklarını sürdüren bu kentin insanları, para kazanmak ve ticaret yapmak için yaşıyorlar. Aralarında büyük aşklar yoktur, sevgiye dair duygular ise daha çok ticaretle ilintilidir. Bu kentte ölen insanların durumu büyük üzüntü oluşturmaktan ziyade işlerin aksamasına yol açan sıkıntılı bir olgu olarak algılanmaktadır. Dolayısıyla hastalık, sıkıntıyı artırıcı bir durumdan öte bir durum değildir

İnsanlar rutin bir döngünün içerisinde kala kalmışlardır. Yaşam koşullarına dikkat etmeden, umursamadan yaşamın öneminin bilincinde değildirler. Aslında Oran şehri sakinlerinin sürdürdükleri yaşam tarzı cezaevi yaşamından çok da farklı değildir. (insanlar rutinleşmiş hayatlarının esareti altına girmişler ve bu durumun pek de farkına varmadan yaşayıp gitmekte) İnsanların rutinleşmiş hayatları kendilerini esaret altına almış, ancak bunun farkına varmadan yaşayıp gidiyorlar ta ki veba şehri vurduğunda esaret denen şeyin ne olduğunu o zaman daha açık bir şekilde fark ederler.

Vebanın bu kenti vurması Oran'lılara insan olduklarını hatırlatır. Çaresiz herkes eşit şartlarda yaşamaya başlar. Vebanın olumlu etkisi insani ilişkiler üzerinde görülür, gerçek ve içten ilişkiler gelişir, karantinadan dolayı oluşan sınırın ötesinde kalmış anne, eş, ebeveyn çocuk veya sevgililerin sevmeye duygusunun önemini daha iyi anladıklarını söyleyebiliriz. Tabii Oran şehrini perişan eden veba yok olur olmaz bu şehrin sakinlerinin eski hayatlarına döndükleri de bir gerçek olarak karşımıza çıkar.

SONUÇ

Toplumsal ve bireysel yaşamımızda daha duyarlı ve hayata karşı bir duruşa sahip olma isteği kaçınılmaz bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Biz de birilerinin esareti altında ya da birilerini esaret altına almış olabilir miyiz? Daha kötüsü bağımlı bir yaşam biçimini edinmiş gizli bir suçluluk duygusu içinde mi sürdürüyoruz hayatımızı?

Geçim kaygısı, çok para kazanma hırsı, kariyer yapma isteği ve daha birçok şey bizleri esaret altına almıştır bir şekilde. Hayatı farkına varmadan elimizden geçiriyoruz diyebiliriz. Teknoloji insanımızı saatlerce internet üzerinden sanal bir dünyada gezinmeler yapmaya yönlendirerek, bizi gerçek dünyadan uzaklaştırıp başka bir dünyanın esiri yaparak ve bizleri öğretilmiş çaresizlik girdabına sürükleyerek umudumuzu, hayata karşı duruşumuzu ve mücadelemizi yok etmiyor mu?

İçinden çıktığımız kültür, anne babamızın yaşam biçimi, aldığımız eğitim, geçmişte yaşanmış hayal kırıklıkları, arkadaşlıklarımız, mesleki seçimimiz, oy verdiğimiz partiler, uğruna savaşılan idealar, seçtiğimiz siyasi liderler, eş tercihimiz, çocuklarımızı büyütme tarzımız, geleceğe yönelik hayallerimiz, televizyon, internet, sigara ve içki tüketimi, üyesi olduğumuz toplumda bizi bağımlı hale getiren bir esareti yaşatmaktadır. Sonuç olarak, insan hayatının her döneminde esaret hep vardır ve mutlaka bir esaret şekli her zaman var olacaktır.

KAYNAKÇA

ABC du BAC Français, GIRAUDO Lucien, GIRAUDO Nicole, Editions Nathan, Paris

ANGLARD Véronique, La Peste d'Albert Camus, Editions Nathan, 1995

ALLUIN Bernard, La Peste D'Albert Camus, Des clés pour lire l'oeuvre, Editions Hatier

CAMUS Albert, La Peste, Collection folio plus, 1996

Coşkun Esin, Tanrısız Bir Aziz: Albert Camus

KIRAN Ayşe Eziler, GÜLMEZ Bahadır, « Méthodes d'analyse de Textes », Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 1993

KIRAN Zeynel, - KIRAN Ayşe , « Yazınsal Okuma Süreçleri », Seçkin Yayınları, Ankara, 2007

PATILLON Michel, « Précis d'analyse Littéraire », Editions Nathan, 1995

